

thorpea »Socijalna slojevitost u industrijskom društvu« u kojem je predmet studiranja industrijsko društvo, premda autor poredbeno zahvaća društva i ispod te razine. Kada razmatra mobilnost, kao usmjerenu akciju pojedinca, koja vodi iz statusa u status, on ne može a da ne naglasi porijeklo visoke razine mobilnosti. Oslanjajući se na Kerrovu knjigu »Industrijalizam i industrijski čovjek«, on konstatira da je industrijsko društvo otvorena zajednica potaknuta profesionalnom, geografskom i socijalnom mobilnošću, zbog čega »industrijalizam mora biti fleksibilan i kadar da se natječe na temelju tradicije i statusa utemeljenog na obitelji i klasi, religiji, rasi i kasti«.

»Životne šanse« analiziraju Dennis H. Wrong u članku »Trendovi klasnog fertiliteta«, te William Goode »Bračno zadovoljstvo i nestabilnost: analiza stope rastava kulturno križanih klasa«, te Moriyama i Guralnicka, koji napisom »Klasne i profesionalne razlike u smrtnosti« zaokružavaju četvrti dio knjige.

Peti je dio nazvan: »Životni stilovi«. Zanimljivi su članci Alexa Inkelesa »Klasa i sreća«, Herberta Hymana i Bronfenbrennera. U članku Inkelesa nalazimo tabelarne prikaze iz kojih je vidljivo postojanje korelacije između ekonomskog položaja određene klase s jedne strane, te spola s druge strane: postotke zadovoljnih i nezadovoljnih, te poredbe istih varijabli i rezultata u različitim zemljama.

Autor nije odgovorio na pitanje: »Da li će se prihodom svih povećati i zadovoljstvo svih, ili nejednakost u porastu prihoda donosi samo sreću nekima?« — vjerujući da će na to pitanje odgovoriti budućnost.

U šestom su dijelu knjige izložene »metode«. Napisu su: Warner — »Izučavanje socijalne slojevitosti«, Laswell — »Osnovne varijable društvenih klasa«, te Pfautza, koji kritički ocjenjuje Warnerov rad na izučavanju socijalne slojevitosti, dok Tumin zajedno s Feldmanom daje prikaz »referentnih grupa i klasnih orijentacija«.

Sedmi i osmi dio knjige obuhvaćaju društvene mobilnosti. Izloženi su prikazi Turnera »Podupiranje i osporavanje mobilnosti i školskog sistema«, te Millera, zajedno sa Foxom — »Unutar državne varijacije, profesionalna struktura i mobilnost«, te Goodea »Obitelj i mobilnost«, M. Tumina: »Neke nepredviđene posljedice socijalne mobilnosti u masovnom društvu«; Dorothy Maier i Bell

»Bezvlade i različiti pristupi postignuću životnih ciljeva«. Abraham Kardiner i Lionel O'Vesey govore o »Psihodinamičkom otkrivanju crnačke ličnosti«.

Deveti dio knjige predstavlja teorijsku sintezu izloženih elemenata i kategorija ali bitnih za proučavanje fenomena slojevitosti. Od »Nekih principa slojevitosti« koje navodi Kingsley Davis i kritičke analize o kojoj piše Tumin, kada govori o nekim principima socijalne stratifikacije, te do Huacove »Funkcionalističke teorije stratifikacije«, izmjenjuju se »odgovori« i »protuodgovori« eminentnih raspravljača, kakvi su Moore i Davis. Kako Huacov napis nije posljednji, da bi prikaz bio stvarno potpun, navedimo ostale: »Razdor i nesuglasnost u procjenjivanju«, autor kojeg je Melvin M. Tumin, te »Teoriju socijalne mobilnosti« o kojoj piše Lipset.

Ivan Lučev

Dr. GLIGORIJE ZAJECARANOVIĆ:

»OPĆA SOCIOLOŠKA BIBLIOGRAFIJA«

u izdanju Centra za političke studije
Novi Sad 1971.

Bibliografska građa o sociologiji, srodnoj literaturi i mikrosociologiji, dana je prema planu klasifikacije i to: A — Opća sociologija — (I — Udžbenici i priručnici, II — Istorija socijalno-političke misli, III — O savremenim sociolozima i sociološkim teorijama, IV — Marksizam i sociologija, V — Teorijska sociologija, VI — Metodologija, i VII — Stanje sociologije u svijetu.) B. SOCIOLOGIJA I SRODNE NAUKE. (I — Sociologija i antropologija, II — Sociologija i politička ekonomija, III — Etnologija i sociologija, IV — Sociologija—psihologija—socijalna psihologija, V — Demografija i sociologija, VI — Istorija i sociologija i VII — Razno.) C. POSEBNE SOCIOLOŠKE DISCIPLINE. (I — Sociologija naseља, II — Sociologija porodice, III — Ekonomska sociologija, IV — Sociologija samoupravljanja, V — Sociologija rada, VI — Sociologija rasonode, VII — Politička sociologija, VIII — Sociologija prava, IX — Socijalna patologija, X — Sociologija masovnih komunikacija i javnog mnjenja, XI — Sociologija znanja, XII — Sociologija kulture, XIII — Sociologija umjetnosti, XIV — Sociologija

religije, XV — Sociologija morala, XVI — Sociologija vaspitanja i obrazovanja, XVII — Sociologija ličnosti, XVIII — Sociologija inteligencije, XIX — Sociologija omladine.)

Bibliografska građa o sociologiji, srodnoj literaturi i mikrosociologiji, prema riječima autora objavljena je samo jednom i to 1963. god. od autora Mirka Martića. Ovo bi prema tome bio drugi i to znatno širi rad.

Ovom prilikom potrebno je napomenuti, da osim bibliografske građe Mirka Martića i sada Gligorija Zaječaranovića postoji velik broj bibliografskih anotacija i radova, kao na pr. »Bibliografska anotacija dela empirijskog karaktera iz oblasti društvenih nauka« u izdanju Instituta društvenih nauka, Beograd 1964. zatim »Bibliografija socioloških radova u Jugoslaviji« u periodu od 1959. do 1969., prapremio Zlatko Gašparović, Beograd 1970. i drugi, objavljeni u raznim časopisima i informacionim biltenima o sociologiji i srodnim disciplinama, koje autor ovdje ne spominje, premda navodi da je bibliografske podatke uzimao iz raznih listova, časopisa, kataloga, bibliografija, kritičkih pregleda itd.

U planu klasifikacije, naročito u trećem dijelu izostavljene su neke mikrosociološke discipline kao na pr. sociologija medicine, industrijska sociologija itd. Nedostatak također predstavlja u planu klasifikacije nenavodenje stranica kako za same odsjeke, tako i za same grupe u sva tri odsjeka.

Knjiga sadrži 3231 podatak o sociologiji, srodnoj literaturi i mikrosociologiji i kada autor već navodi odakle je uzimao potrebne podatke, bilo bi dobro da je naveo broj knjiga, brošura, članaka i studija i da je prema tome izvršio klasifikaciju, jer bi tako prezentirana građa još bolje poslužila kao priručnik za istraživački rad u sociologiji, a posebno u mikrosociologiji.

Skupljena i prezentirana građa obuhvaća razdoblje od kraja 19 stoljeća sve do 1969. god. Ova knjiga je ujedno i poticaj za nastavak prikupljanja bibliografske građe sociologije i srodne literature svih onih koji žele pridonijeti razvitku sociologije i ostalih društvenih disciplina. Ukoliko će ova knjiga osim priručnika potaknuti pojedince na daljnje prikupljanje i proširenje bibliografskih podataka, zadatak kojeg si je postavio autor bit će u cijelosti ispunjen.

Vlado Kušan

BEN H. BAGDIKIAN:

THE INFORMATION MACHINES

Their Impact on Men and the Media

Izdanje: Harper & Row, Publishers, Inc., New York 1971.

Autor knjige je jedan od urednika lista Washington Post i voditelj istraživanja o utjecaju buduće tehnologije na komunikacije koje se vrši u velikoj novinskoj korporaciji RAND.

Knjiga je u stvari projekcija tehnološke eksplozije u komunikacijama i sadrži s jedne strane oduševljenje budućnošću komunikacija (mogućnošću za jednu bogatiju kulturu i individualnu punoću) a s druge strane, zabrinutost zbog njezinih opasnosti (centralno kontroliran pristup nacionalnom auditoriju, nove razine demagogije i dr.).

U uvodu knjige autor naglašava da su izumi strojeva i njihova inteligentna upotreba, na žalost, dvije posve različite vrste ljudskih dostignuća, te da su ljudi do sada više naučili o tome kako se razvija tehnologija a manje o tome kako je treba mudro primjenjivati. A mehanički proces sam po sebi ne mora biti koristan za ljudski rod. Danas se nalazimo na pragu promjene u ljudskim komunikacijama koja je značajnija od svih prošlih promjena u tehnologiji komunikacija. Masovni mediji, štampa, radio i televizija, su vitalni dio današnjih komunikacija. Oni će biti i dalje mada će se, očito, mijenjati.

Ova knjiga uzima u obzir najvjerojatnije tehnološke oblike koji će promijeniti način komuniciranja (iako glavni značaj komunikacionih sistema nije ni tehnološki ni organizacioni ni ekonomski nego socijalni — jer mijenja ljudske percepcije o svijetu i o njima samima). Autor izvješćuje o jednom istraživanju koje je proveo a koje se sastojalo od ispitivanja sadržaja više američkih dnevnika i programa 24 američke RTV stanice, te od ispitivanja skupine autoriteta s područja sredstava masovnih komunikacija o mogućim pravcima prihvatanja inovacija.

Iako u svakom predviđanju ima puno stupica i mada život nije potpuno predvidiv, ipak osnovne crte budućnosti ovoj grupi stručnjaka izgledaju jasne, bar toliko koliko mogu biti jasne za jednu generaciju unaprijed. Po njihovom mišljenju kompjutori će na neki način biti uključeni u sistem masovnih komunikacija. Na neki će način u domovima

potrošača postojati dodatni kapaciteti za primanje većeg mnoštva informacija. Potrošač će možda moći kontrolirati izbor, sadržaj i formu onoga što prima na načine koji mu danas nisu dostupni (što znači da masovni mediji kao manje-više jednosmjernje komunikacije neće opstati zauvijek.) Ovi stručnjaci daju elektronicu apsolutnu prednost u budućim masovnim komunikacijama.

Nakon ovoga prikaza autor iznosi svoju tezu da ideja o »kontrolni misli« u vrijeme veoma razvijenih komunikacionih kanala možda nije ni moguća, jer »nove informacije koje stižu do nove publike, mijenjaju status quo i proširuju participaciju pojedinaca u društvenom procesu«, (mijenjajući način na koji pojedinci promatraju sebe i svoj položaj u društvu), smanjujući time mogućnost kontrole. Ovo bi moglo značiti da orvelijansko programiranje i izolacija cijelih populacija neće uspjeti, bar ne u globalnoj primjeni. Postoje razlozi da se vjeruje da će nove metode komunikacija učiniti »kontrolu misli težom a ne lakšom«.

Marshal McLuhan i njegovi sljedbenici iznijeli su tezu da je štampana riječ izum suprotan urođenoj prirodi čovjeka, pa prema tome novi elektronski mediji predstavljaju povratak bogatijem i prirodnijem načinu kojim ljudi participiraju u svojoj okolini, jer angažiraju više osjetila i više razina mozga. Ako je ta McLuhanova teza točna, intelektualna, emocionalna i društvena priroda modernog čovjeka toliko će se promijeniti pomoću elektronskih medija, da će štampa nestati. U poglavlju koje nosi naslov »Da li štampa umire?« autor negira ovu tezu, tvrdeći da je McLuhanovo predviđanje smrti štampe ne samo preuranjeno nego i suprotno svim postojećim dokazima. Po Bagdikianu, jedna od osnovnih prednosti štampe jest njezina trajna memorija. U tom smislu zamjena za štampu može biti »spremanje« informacija u kompjutore ili mikrofilmove, koji se već i upotrebljavaju ali su izvanredno skupi pa je njihova »domaća« upotreba nemoguća u bliskoj budućnosti. No, uvijek će se tražiti i »trajna memorija« koja omogućuje usporedbe prošlosti i sadašnjosti. Osim toga, moderna civilizacija ovisi o standardiziranim riječima a nepisano izražavanje varira od kulture do kulture i ponekad onemogućava komunikaciju. Štampa zato nije mrtva niti umire. Ona je samo prisiljena da u ljudskoj komunikaciji ostavi mjesta za novi način prenošenja informa-

cija i emocija — elektronsku reprodukciju slika i osjeta.

No, elektronika nema morala. Ona služi istini i laži s jednakim žarom. Njezina upotreba u prenošenju ljudskih ideja ovisi o onima koji izumljuju mašine i kontroliraju njihovu upotrebu. Ako se nove komunikacije ostvaruju zato da služe ljudima, potrebno je nešto više od novih mašina. Informacione mašine će djelovati onako kako to odrede njihovi ljudski učitelji. Ali će se nakon toga uloge promijeniti i mašine će, u svojoj impresionalnoj efikasnosti, od tada biti učitelji novih generacija ljudskih bića.

Autor ne tvrdi da će budućni događaji potvrditi predviđanja ove knjige. No, ukoliko ne budu jasne slabosti i opasnosti sadašnjih medija, novi tehnološki sistemi neće donijeti značajna poboljšanja u upotrebi informacionih mašina.

Ivana Morić

UTILITY AND CHOICE IN SOCIAL INTERACTION LYNNE OFSHE AND RICHARD OFSHE

**Prentice Hall, Inc., Englewood cliffs,
New Jersey 1970.**

»Opće stajalište, sa kojeg se polazi u ovom radu, analizirati ljudsko ponašanje iz perspektive stvaranja odluka, čak iako sadržaj, društveni okvir, te važnost specifičnih odluka većinom može varirati ...«

Navedene su riječi dio uvoda u knjigu »Utility and Choice in Social Interaction«. Autori prilaze analizi vrlo složenog fenomena — ljudskog ponašanja. Analiza se izvodi u jedanaest poglavlja knjige, koja predstavlja vrijednu studiju zanimljivu za svakog socijalnog psihologa i sociologa.

Prvo je poglavlje uvodno. Cilj je autora istaći značenje teorije o »ljudskom« stvaranju odluka. Radi ilustracije, oni navode knjigu von Neumanna i Morgensterna — »Theory of Games and Economic Behavior« (1944), koja je bila pionirsko djelo ove vrste. Ali, ne ostaje se samo na tome, jer »... cilj je ovog rada razviti i testirati potvrđeni, korisno utemeljeni model društvenog stvaranja odluka.«

»Socijalni izbor u koalicionoj igri« drugo je poglavlje knjige. Postavlja se nekoliko pitanja na koja se odgovara unutar